

ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В. І. Матвійчук, к. е. н., доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса, v.matviichuk@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0002-1032-3060,

А. М. Максимович, магістрант, Донецький національний університет імені Василя Стуса, maksymovych.a@donnu.edu.ua

Методологія дослідження. Теоретико-методологічною базою дослідження є напрацювання вітчизняних та закордонних вчених. Результати отримані за рахунок застосування системи методів: метод логічного аналізу дозволив вибудувати логіку дослідження; дедукції – для виокремлення окремих чинників, що впливають на розвиток фінансового ринку; узагальнення та синтезу – для формування наукового підходу щодо розвитку фінансового ринку. Методи статистичного аналізу було використано для оцінювання динаміки, структури складових фінансового ринку. Графічний метод дозволив візуалізувати отримані результати дослідження.

Результати. Авторами статті проаналізовано сучасний стан грошового ринку України як складової фінансового ринку. Досліджено стан та тенденції функціонування і передумови розвитку грошового ринку в 2009–2021 рр. Проведено аналіз динаміки грошових агрегатів України, рівня монетизації економіки країни та рівня безпеки функціонування грошового ринку. Визначено притаманні для дослідженого періоду тенденції розвитку грошового ринку такі, як: неконтрольованість банківською системою більше чверті грошової маси; незначні темпи зростання грошових агрегатів; зростання частки наявних в обороті готівкових грошей; перевищення рівня безпеки грошового ринку нормативного значення більше, ніж втричі.

Здійснена діагностика і другої складової фінансового ринку – ринку капіталу, результати якої у полягають в наступному: стрімка висхідна тенденція обсягів операцій на ринку капіталу; домінування на ринку пайових цінних паперів, частка яких протягом аналізованого періоду склала більше 70 %; ускладнення структури цінних паперів створює умови диверсифікації розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів; домінування вторинного ринку з поступовим зростанням його частки до 99,88 %.

Новизна. Надано характеристику сучасного стану грошового ринку країни з виділенням загальних тенденцій його розвитку за досліджений період. Визначено тенденції розвитку ринку капіталу України та виявлено проблеми, які уповільнюють ефективність трансформаційних та інтеграційних процесів вітчизняного фінансового ринку.

Практична значущість. Полягає у можливості застосування розроблених та наданих пропозицій щодо формування сучасних тенденцій розвитку фінансового ринку у цілому, та грошового ринку та ринку капіталу зокрема, з метою підвищення ефективності їх функціонування. Отримані висновки та результати дослідження, а також надані рекомендації сприятимуть ефективному функціонуванню фінансового ринку України.

Ключові слова: фінансовий ринок, ринок капіталу, грошовий ринок, грошові агрегати, цінні папери, безпека грошового ринку, монетизація економіки.

Постановка проблеми. Одним з головних пріоритетів України на шляху її прогресу до рівноправної економічної інтеграції у світову спільноту є розвиток фінансового ринку як рушія соціально-економічного розвитку країни. Ступінь позитивного впливу фінансового ринку на соціально-економіч-

ний розвиток країни є недостатньою та потребує накопичення якісних змін в його еволюції з урахуванням тенденцій ігнорування забезпечувальної функції фінансового ринку як інвестиційного каталізатора, функціонування фінансового посередництва переважно з метою накопичення надприбутків тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних засад функціонування фінансового ринку в Україні присвячені наукові праці С. С. Аругюнян [1; 2], М. І. Іорґачової [1], С. С. Добриніної [2], С. В. Науменкової, С. В. Міщенко [3], Ю. М. Коваленко, С. В. Онишко, М. О. Кужелева [4], Л. М. Алексеєнко, О. Р. Квасовського, О. О. Луцишина [5], Н. О. Шишпанової, А. О. Іванова [6], В. Г. Баранової, О. М. Гончаренка [7] та інших.

Відаючи належне науковим розробкам вчених, зауважимо, що деякі питання, пов'язані з визначенням загальних тенденцій фінансового ринку у цілому, так і окремих його складових: грошового ринку та ринку капіталу потребують подальшого комплексного дослідження, що і обумовило вибір теми дослідження.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у визначенні тенденцій розвитку складових фінансового ринку України: грошового ринку та ринку капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвинений фінансовий ринок є одним з необхідних атрибутів архітектури фінансово-економічних відносин, що значною мірою характеризують стан розвитку національної економіки. Побудова в Україні високоліквідного фінансового ринку інтегрованого в світову фінансову систему є одним з ключових завдань,

адже упродовж кількох останніх десятиріч роль та значення фінансового ринку у національних економіках усіх країн світу різко зросла. Фінансовий ринок став одним з найважливіших інструментів розвитку національних економік, за допомогою якого вирішуються фінансові, інвестиційні і соціальні питання.

Єдиного методу структуризації ринку фінансових послуг не існує. У статті буде здійснено за двома складовими фінансового ринку: грошового ринку та ринку капіталу.

Україна на сучасному етапі її розвитку перебуває в ускладнених ринкових відносинах. Для пошуку шляхів зменшення хаотичності економічних процесів стає необхідним дослідження грошового ринку. За останні роки банківська, грошова та платіжна система країни зазнала радикальних змін, що відображає сучасні тенденції економічного розвитку, які сконцентровані на трансформаційних процесах. Для стабілізації економіки країни на макроекономічному рівні вкрай необхідним стає використання потенційних можливостей грошового ринку.

Аналіз грошового ринку почнемо з аналізу грошових агрегатів країни. Динаміка грошових агрегатів та ВВП в Україні за період 2014–2021 рр. наведена на рис.1.

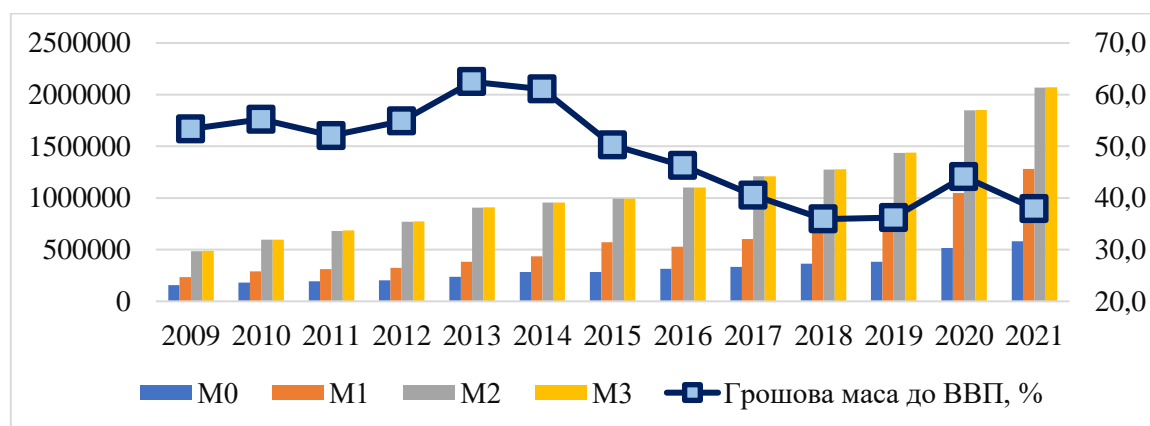

Рис. 1. Динаміка грошових агрегатів в Україні в період 2009–2021 рр., млн грн
Джерело: побудовано автором на основі даних монетарного огляду НБУ [8]

Таким чином, в Україні станом на початок 2022 р. в готівковому обігу перебували гривневі банкноти і монети на загальну суму 581,01 млрд грн, що на 64,93 млрд грн або на 12,58% більше показника на початок 2021 р.

У 2021 р. порівняно з 2009 р. тобто за 13 років, рівень агрегату М3 збільшився на

1584,06 млрд грн, М2 на 1584,84 млрд грн, М1 на 10476,491 млрд грн, а М0 – на 423,98 млрд грн.

Результати аналізу динаміки грошових агрегатів в Україні демонструють зростання за всіма показниками, яке відбувалося нерів-

номірно, і в темпах зростання не спостерігається певної закономірної тенденції. Рівномірне підвищення агрегатів мало місце у 2013–2016 рр. В 2011 р. спостерігаються більш швидкі темпи зростання агрегатів М2 та М3, тобто тенденція до заощадження є більш вираженою.

В 2014 р. спостерігається більше зростання готівкових та ліквідних грошей, аніж строкових та довгострокових вкладень. В 2021 р. темпи зростання переказних депозитів були більш швидкими, ніж інших показ-

ників, що може свідчити про перехід до безготівкових розрахунків. Загалом за 13 років зростання сукупної грошової маси склало 1584,06 млрд грн, тобто більш ніж вчетверо.

Важливою характеристикою економічної системи держави, що відображає ступінь її забезпеченості ліквідними активами, які здатні виконувати функції засобу обігу та платежу (грошовою масою), є рівень монетизації економіки.

Динаміка рівня монетизації економіки країни у 2009–2021 рр. наведено на рис. 2.

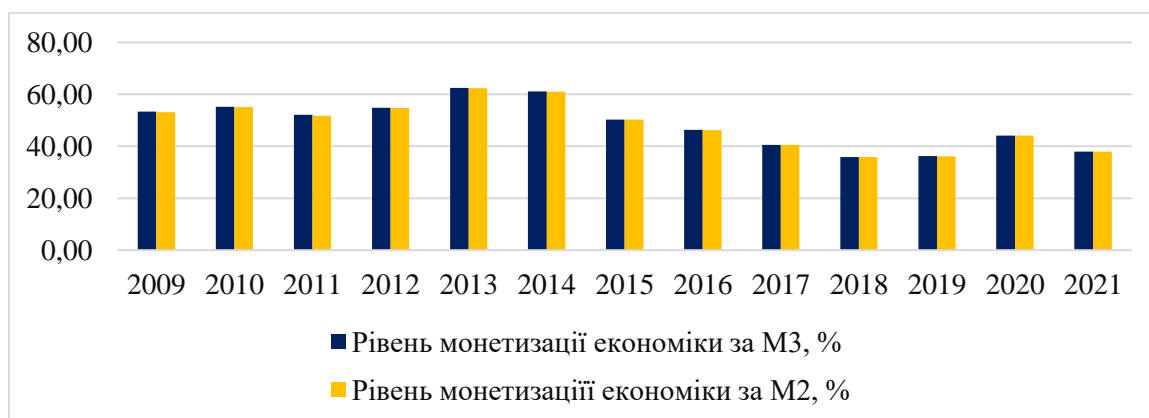

Рис. 2. Динаміка зміни рівня монетизації економіки України у 2009–2021 рр., %
Джерело: побудовано авторами на основі [9]

За даними рис. 2.10 видно, що рівень монетизації економіки України коливається протягом дослідженого періоду. Найбільше значення показника монетизації економіки в Україні протягом 2009–2021 рр. спостерігається у 2013 р. – 62,29 % за агрегатом М2, та 62,48 % за агрегатом М3, а найменше у 2018 р. – 35,79 % та 35,90 % відповідно. З 2013 р. намітилася нисхідна тенденція щодо рівня монетизації. Достатній рівень монетизації є дуже важливою передумовою стабільного поступального розвитку економіки країни, оскільки лише за умови наповнення каналів грошового обігу потрібними коштами можливе нормальне функціонування виробничо-господар-

ського комплексу держави, розвиток фінансового ринку, банківської сфери, нагромадження заощаджень населення, збільшення інвестицій. Це говорить про тісну кореляцію між ефективністю функціонування фінансового ринку та економікою держави, новий виток розвитку якої створює для учасників грошового ринку нові можливості щодо перерозподілу коштів у більш перспективні фінансові інструменти. Показник співвідношення готівкових коштів (М0) до ВВП визначає безпеку функціонування грошового ринку, нормативне значення якого не повинно перевищувати 4% [10, с.84].

Динаміка рівня безпеки функціонування грошового ринку України за 2009–2021 рр. наведено на рис. 3.

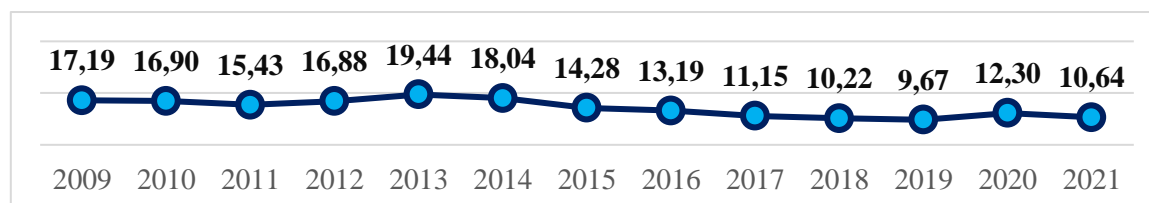

Рис. 3. Динаміка рівня безпеки функціонування грошового ринку України за 2009–2021 рр.
Джерело: побудовано авторами на основі [9]

Отже, протягом 2009–2014 рр. мало місце зростання рівня безпеки функціонування грошового ринку України, з 2015 р. простежується тенденція до зменшення рівня зазначеного співвідношення. Наведені дані також свідчать про те, що показник співвідношення М0 до ВВП перевищує нормативне значення більше, ніж втричі.

Отже, аналіз сучасного стану грошового ринку в Україні за період з 2009–2021 рр. дозволив зробити такі висновки:

- на сьогодні в Україні 28,05% грошової маси обертається поза банками і не контролюється банківською системою;

- незначні темпи зростання грошових агрегатів пов'язані з жорсткістю монетарної політики НБУ, посиленням девальваційних тенденцій;

- найвагомішою причиною зростання частки наявних в обороті готівкових грошей є втрата довіри юридичних і фізичних осіб до банківської системи;

- рівень безпеки грошового ринку за досліджений період перевищував нормативне значення більше, ніж втричі;

- значення показника швидкості обігу грошей протягом 2009–2021 рр. коливалося в межах від 1,60 до 2,79, такий рівень вважається достатнім, ще й з 2015 р. намітилася висхідна тенденція.

Заслугує на оцінку і друга складова фінансового ринку – ринок капіталу.

Ринок капіталу забезпечує платоспроможність фінансової системи, максимальне узгодження загальногосподарських процесів нагромадження та інвестування як за обсягами, так і за структурою. У зв'язку з цим стан ринку капіталу повинен постійно контролюватись, відстежуватись його динаміка, та прогнозуватись його подальший напрямок розвитку.

Необхідно зазначити, що обсяги, в яких здійснюють емісію цінних паперів емітенти в Україні, суттєво відрізняються. Щоб довести це, проаналізуємо стан ринку капіталу в Україні на сучасному етапі його розвитку.

Показники динаміки випуску цінних паперів в Україні у 2015–2021 рр. наведені на рис. 4.

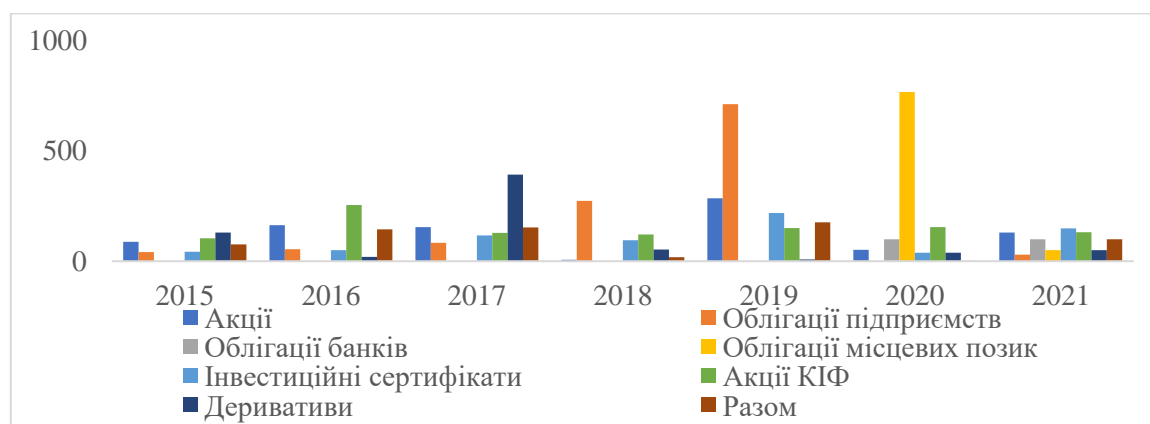

Рис. 4. Показники динаміки випуску цінних паперів в Україні у 2015–2021 рр., %
Джерело: побудовано авторами на основі [11]

Як видно за даними рис. 4, протягом аналізованого періоду обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів несуттєво зменшився: в 2021 р. порівняно з 2015 р. на 0,15 %, але слід врахувати, що у 2015 р. показники випуску цінних паперів дещо погіршилися і порівняно з 2014 р. скоротилися на 50,03 млрд грн, що становить 76,44 % від обсягу попереднього року. Провальність 2015 р. пов'язано з російською агресією проти України та анексією деяких територій. Пожвавлення економічного розвитку країни у 2016–

2017 рр., відбилося на збільшенні обсягів випуску цінних паперів в Україні на 43,85 % у 2016 р. порівняно з 2015 р., та ще на 53,4 % у 2017 р., що було пов'язано із зростанням обсягів випуску акцій на 62,86 % у 2016 р. та на 55,16 % у 2017 р. відповідно.

На сучасному етапі розвитку ринку капіталу в Україні слід відзначити невисоку різноманітність цінних паперів. Найбільш розповсюдженими залишаються акції та облігації підприємств. Починаючи з 2015 р., з'являються облігації місцевих позик, але їх

обсяг є несуттєвим і значно коливається протягом 2015–2021 рр. – то збільшуючись, то суттєво зменшуючись. Досить значні за обсягом є випуски інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів, які почали обертатися на фінансовому ринку України з 2003 р. Протягом дослідженого періоду їх обсяг зменшився на 57,27 %, а порівняно з попереднім роком збільшився у 2021 р. на 49,11 %.

Слід зазначити, що незначну частку в обсязі випущених цінних паперів становлять деривативи, незважаючи на те, що їх емітують протягом тривалого періоду. Деривативи є об'єктом ринку похідних цінних паперів, але їх обсяг формується на основі ринку капіталу. Динаміка обсягу випуску деривативів протягом 2015–2021 рр. мала стійку тенденцію до зменшення, і якщо взяти 2015 р., коли обсяг був максимальний – 6,52 млрд грн і порівняти з 2021 р. – 0,04 млрд грн, то він зменшився майже в 160 разів.

Оскільки протягом аналізованого періоду відбулися достатньо суттєві зміни і в

обсязі і в структурі, то доцільно більш повно проаналізувати показники динаміки випуску цінних паперів. Результати проведених розрахунків, що характеризують динаміку показників випуску цінних паперів та структурних змін, свідчать про те, що ситуація на ринку визначається перш за все випуском акцій.

Протягом 2015–2021 рр. показники динаміки випуску акцій не є стабільними. Так, темпи зростання випуску акцій постійно коливаються. В 2015 р. порівняно з 2014 р. обсяги емісії зменшилися на 11,47 %, але вже в 2016 р. збільшилися більш на 62,86 %, а у 2017 р. ще на 55,16 %. Провальним знову став 2018 р., коли вартість емісії акцій зменшилася на 93,15 %, але у 2019 р. – знову збільшення темпів зростання на 185,44 %. У 2020–2021 рр. зберіглася коливаюча тенденція: зменшення обсягу випуску акцій у 2020 р. на 48,1 %, але у 2021 р. знову збільшення на 30,0 %.

Структура випуску цінних паперів протягом тривалого часу визначалась саме акціями (рис. 5).

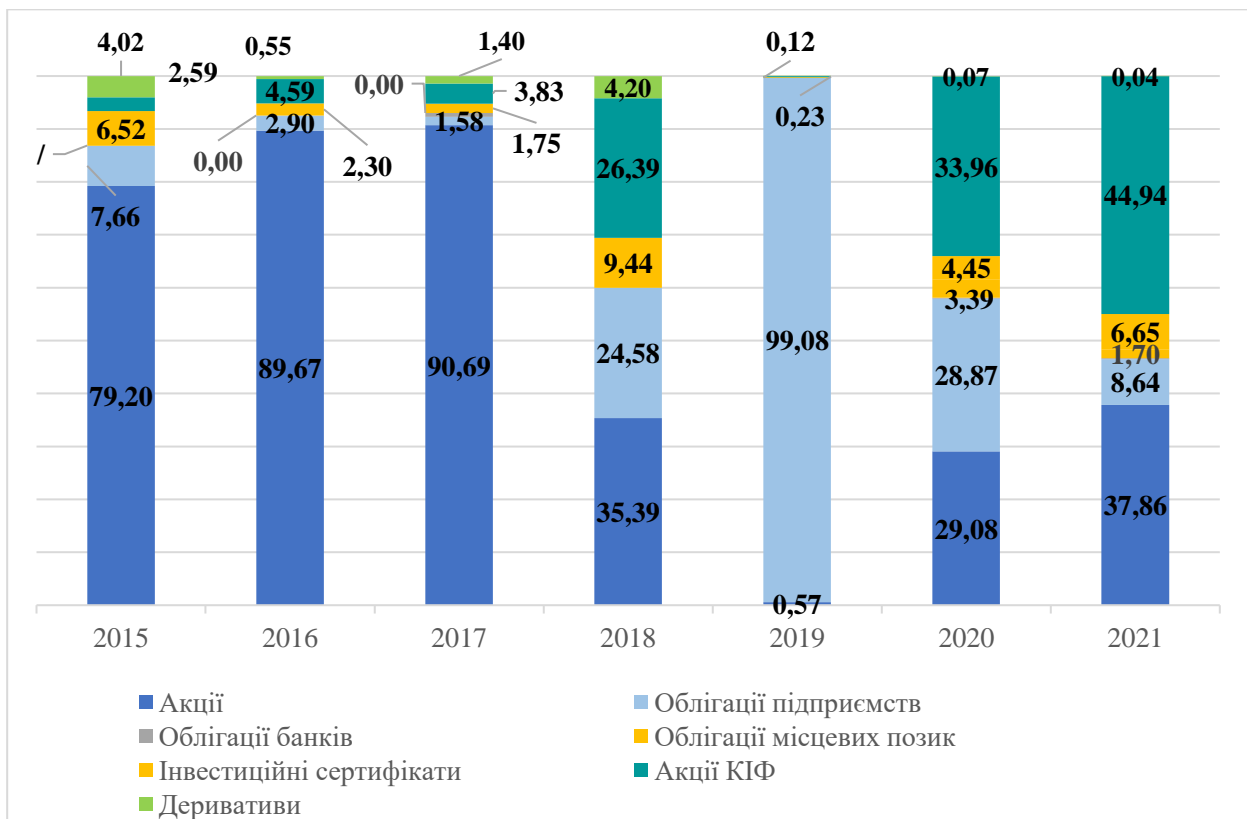

Рис. 5. Структура випуску цінних паперів в Україні у 2015–2021 рр.
Джерело: побудовано авторами

Так, протягом 2015–2021 рр. питома вага випуску акцій від загального обсягу емісії цінних паперів становила від 0,57 % (у 2019 р.) до 90,69 % (у 2017 р.), середнє значення показника становило для даного періоду 51,78 %. Однак, розрахований коефіцієнт кореляції для періоду 2015–2021 рр. становив тільки 0,189, тобто між емісією акцій та загальним обсягом емісії в цей час існував слабкий зв'язок. Розрахований коефіцієнт детермінації за аналізований період свідчить про те, що на 3,6 % загальний обсяг емісії цінних паперів залежить від обсягу емісії акцій.

Що стосується облігацій, то протягом 2015–2021 рр. питома вага випуску облігацій від загального обсягу емісії цінних паперів становила від 1,58 % (у 2017 р.) до 99,08 % (у 2019 р.), середнє значення показника становило для даного періоду лише 24,76 %. Розрахований коефіцієнт кореляції для періоду 2015–2021 рр. становив тільки 0,99, тобто між емісією облігацій та загальним обсягом емісії в цей час існував найтісніший, наближений до функціонального, зв'язок. Розрахований коефіцієнт детермінації за аналізований період свідчить про те, що на 99,9 % загальний обсяг емісії цінних паперів залежить від обсягу емісії облігацій.

Дані розрахунки можуть бути підтвержені показниками структурних змін емісії цінних паперів в Україні протягом 2015–2021 рр. На зміни в обсязі та структурі емітованих цінних паперів найбільший вплив протягом аналізованого періоду мали випуски акцій, і в деякі періоди – облігацій підприємств.

Так, у 2018–2019 рр. основними видами цінних паперів, що вплинули на структурні зрушення у випуску, були не акції – вони вплинули на випуск лише на 55,3 % та 34,82 % відповідно і цей вплив був негативний, а облігації підприємств, за рахунок яких обсяг випуску цінних паперів збільшився на 23,0 % та 74,5 %.

Щодо інвестиційних сертифікатів, то протягом дослідженого періоду обсяги їх випуску не мали чіткої однозначної динаміки ані за динамікою, ані за структурними змінами. Інвестиційні сертифікати пайових інвестиційних фондів за класифікаційними ознаками є пайовими цінними паперами.

Отже, незважаючи на структурні зрушення у емісії акцій, інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів, акцій корпоративних інвестиційних фондів, питома вага пайових цінних паперів, якими згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [12] є акції та інвестиційні сертифікати, становило у 2021 р. більше 89 %, а у 2015 р. – 59,04 %. Тобто для ринку капіталу України характерним є домінування ринку пайових цінних паперів, що надають право власності.

У 2021 р. на зростання обсягу випуску цінних паперів знову найсуттєвіший вплив мали саме пайові цінні папери (на 30,02 % саме акції забезпечили зростання обсягу випуску; на 49,11 % – інвестиційні сертифікати; на 32,14 % – акції корпоративних інвестиційних фондів) у порівнянні з попереднім роком.

Відповідно, починаючи з 2018 р. серйозно змінилася структура випуску в цілому – питома вага акцій у загальному обсязі випуску скоротилася вдвічі з 90,69 % (у 2017 р.) до 35,39 % (у 2018 р.), при цьому частка облігацій підприємств збільшилася більш ніж у 15 разів – з 1,58 до 24,58 %. Значну питому вагу у 2018 р. мали акції корпоративних інвестиційних фондів 26,39 %.

Отже, можна зробити висновок, що структура цінних паперів, що випускаються в Україні, поступово ускладнюється, а отже створюються певні умови диверсифікації розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів.

Важливими показниками розвитку ринку капіталу є обсяги торгів цінними паперами. Так, якщо в 2015 р. він становив лише 290,77 млрд грн, то уже в 2021 р. – 451,44 млрд грн, тобто зріс на 55,44 %.

На економіку України і відповідно на активність біржових торгів вплинули два потужних чинники – війна на східних кордонах і підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Формально мали скорочення усіх показників фондового ринку на 10–20 % в середньому щороку за 2015–2021 рр., однак насправді це свідчить про оздоровлення фінансового сектора України. Кількість організаторів біржових торгів скоротилася з 10 до 4 (зараз функціонують ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива», АТ «Фондова біржа ПФТС»,

ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», ПАТ «Українська біржа»). НКЦПФР ініціював припинення торгівлі 273 емітентів та анулювання 136 ліцензій на роботу на фондовому ринку протягом 2015–2019 рр. Відтак за 2015–2021 рр. кількість випусків акцій скоротилася з 158 до 86, а їх обсяг – з 128,55 до 42,88 млрд грн. Деяко інакша ситуація на ринку облігацій: кількість випусків скоротилася втричі (155 до 113), зі зменшенням обсягу випуску (з 12,43 до 9,78 млрд грн). У 2019 р. відбувся масований випуск ОВДП.

У структурі біржових контрактів дуже мала частка операцій на первинному ринку і

вона постійно скорочується (з 2,4 % до 0,12 %). Нових розміщень цінних паперів дуже мало, а це ознака того, що фондовий ринок перебуває на стадії оздоровлення та «очікування»: колишні схеми розмивання часток власності стали регульованими, нових гравців на ринку не з'являється, ділова активність через коронавірус невисока.

Одним із важливих показників розвитку фінансового ринку країни є співвідношення загального обсягу торгів ринку капіталу до обсягу валового внутрішнього продукту (рис. 6).

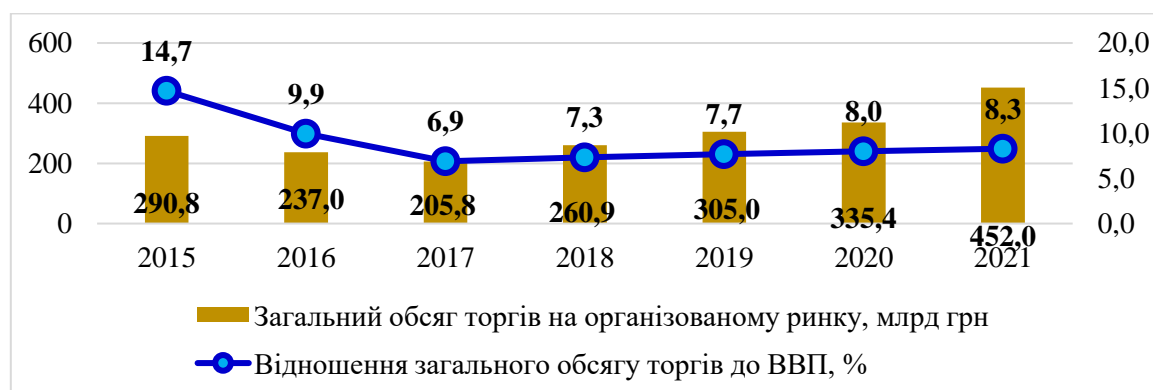

Рис. 6. Динаміка показників обсягу торгів цінними паперами в Україні та його рівня до ВВП у 2015–2021 рр.

Джерело: складено та розраховано авторами на основі [13]

Для визначення наявності взаємозв'язків між темпами розвитку ринку цінних паперів та загальними темпами економічного розвитку проведено регресійний аналіз, на основі якого можна зробити такі висновки. Розрахований коефіцієнт кореляції для періоду 2015–2021 рр. становив тільки 0,799,

тобто між емісією цінних паперів та ВВП існував тісний зв'язок. Розрахований коефіцієнт детермінації за аналізований період свідчить про те, що на 63,9 % ВВП залежить від загального обсягу емісії цінних паперів.

Слід зазначити, що у структурі торгів за видами цінних паперів переважають акції та облігації (табл. 1).

Таблиця 1

Структура торгів за видами цінних паперів за 2015–2021 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Акції	5810,9	2179,6	5051,7	1215,95	337,8	597,85	591,22
Облігації підприємств	13604,1	9433,7	6119,9	10267	8761,87	927,56	2395,05
Державні облігації України	253319,7	211257,2	189554,8	246474,7	295249,5	329809,3	446541,5
Облігації місцевої позики	19,8						
Інвестиційні сертифікати	2170,2	395,3	48,75	272,01	331,81	50,85	15,74
Опціонні сертифікати	615,3	1028,7				59,82	22,15
Деривативи	6516,5	1190,4	5032,1	2641,15	209,54	23,37	37,18
Іпотечні облігації	0,0						
Депозитні сертифікати НБУ	8714,5	11376,8					
Акції іноземного емітента					25,68	6,95	104,16

Облігації місцевих позик					5,41	3856,51	1916,04
Облігації іноземних держав					44,16	4,09	109,44
Облігації іноземного емітента						71,36	228,06
Державні деривативи		91,29				2,82	

Джерело: побудовано автором на основі [14]

При цьому протягом 2015–2021 рр. питома вага акцій поступово зменшувалася і, якщо в 2015 р. обсяг торгів акціями становив 5810,9 млн грн, то в 2021 р. – 591,22 млн грн.

У 2016 р. обсяги торгів за всіма видами цінних паперів зменшилися: за акціями обсяги торгів зменшилися на 62,5 %, за облігаціями підприємств – на 30,7 %, за державними облігаціями – на 16,6 %, за інвестиційними сертифікатами – на 81,8 %, за деривативами та іпотечними облігаціями – на 81,7 %. У 2017 р. обсяги торгів за акціями, за деривативами та іпотечними облігаціями зросли у 2,3 рази та 4,2 рази відповідно. У 2018 р. зростання обсягів торгів відбулося за таким видами цінних паперів як: за державними облігаціями – на 30 %, за облігаціями підприємств – на 67,8 %, за інвестиційними сертифікатами – у 5,6 разів. У 2019 р. за державними облігаціями та за інвестиційними сертифікатами зберіглася висхідна тенденція – на 19,8 % та 22 % відповідно. Обсяги торгів за всіма іншими цінними паперами у 2019 р. зменшилися у порівнянні з попереднім роком. У 2021 р. Щодо всього дослідженого періоду, то тільки за державними облігаціями України обсяги торгів збільшилися на 76,3 %, за всіма іншими цінними паперами спостерігалася нисхідна тенденція.

Необхідно також звернути увагу на той факт, що у зв'язку з низьким рівнем ліквідності та прозорості фінансового ринку країни потужні підприємства-емітенти намагаються залучати кошти для розширеної діяльності на своїх підприємствах шляхом розміщення нових емісій цінних паперів на зовнішніх ринках, емітуючи як акції, так і єврооблігації. Все це призводить до ситуації, коли втрачається серйозна можливість напрацьовувати доходи в межах країни, та підвищувати роль і значення фінансового ринку.

Зміна у структурі торгів різними видами цінних паперів протягом аналізованого

періоду була обумовлена, перш за все, операціями купівлі-продажу акцій, облігацій підприємств та державних облігацій України. Перші два цінні папери забезпечили негативні структурні зрушення протягом дослідженого періоду відповідно 4,09 % та 4,84 %. Державні облігації України єдині у цілому за досліджений період забезпечили позитивні структурні зрушення 10,9 %.

Слід звернути увагу на темпи зменшення обсягу торгів цінними паперами. Так, якщо в 2015 р. порівняно з попереднім періодом зменшення обсягу торгів цінними паперами склало 53,3 %, а у 2016–2017 рр. відповідно 18,5 % та 13,1 %, то в наступні роки він змінив тенденцію на зростання, забезпечуючи щорічний приріст ринку у 2018–2021 рр. у 22,1%. Можна було б зробити висновок про те, що ринок насичується цінними паперами, але він не є об'єктивним, оскільки реально ринок представлений незначною кількістю активів різних емітентів.

Отже, за результатами дослідження сучасного стану розвитку ринку капіталу в Україні зробимо такі висновки:

- для ринку капіталу України характерне домінування пайових цінних паперів, які надають право власності, їх частка протягом аналізованого періоду склала більше 70 %;

- структура цінних паперів, що випускаються в Україні, поступово ускладнюється, а отже створюються певні умови диверсифікації розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів;

- на сучасному етапі розвитку фінансового ринку домінує вторинний ринок, частка якого поступово збільшилася за період з 97,6 % до 99,88 %.

Висновки. Аналіз сучасного стану розвитку двох складових фінансового ринку України дозволив дійти до таких висновків.

Сучасний стан грошового ринку в Україні за період з 2009–2021 рр. характеризується:

високою часткою грошової маси, що не контролюється банківською системою (28,05%); сталістю грошових агрегатів через жорстку монетарну політику регулятора; збільшенням частки готівкових грошей через втрату довіри юридичних і фізичних осіб до банківської системи; безпечністю грошового ринку України з перевищенням нормативу більш ніж втричі; висхідною тенденцією швидкості обігу грошової маси.

За результатами дослідження сучасного стану розвитку ринку капіталу в Україні виявлено: стрімку висхідну тенденцію обсягів операцій на ринку капіталу; домінування на ринку пайових цінних паперів, частка яких протягом аналізованого періоду склала більше 70 %; ускладнення структури цінних паперів створює умови диверсифікації розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів; домінування вторинного ринку з поступовим зростанням його частки до 99,88 %.

Подальших досліджень заслуговує, на наш погляд, оцінка ефективності функціонування складових фінансового ринку країни і вироблення на цій основі відповідних рекомендацій.

Література

1. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
2. Арутюнян С.С., Добриніна С.С. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
3. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Особливості формування сучасної моделі фінансової системи. *Вісник НБУ*. 2006. №11. С. 26-31.
4. Коваленко Ю.М., Онишко С.В., Кужелев М.О. Фінансовий ринок: підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 442 с.
5. Алексеєнко Л. М., Квасовський О. Р., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Тернопіль: Паляниця В. А., 2018. 273 с.
6. Шишпанова Н. О., Іванов А. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Modern economics*. 2017. № 1. С. 66-72.
7. Баранова В.Г., Гончаренко О.М. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: колективна монографія. Харків: «Діса плюс». 2019. 370 с.
8. Статистичні матеріали Національного Банку України. Монетарний огляд. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037.
9. Національний банк України. Грошові агрегати URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=123272&showTitle=true.

10. Педерсен І. О. Оцінка стану грошової маси в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 6. С. 83-87.

11. Статистичні матеріали Національного Банку України. Монетарний огляд. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037.

12. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

13. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

14. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-dov>.

References

1. Arutiunian, S.S., & Iorhachova, M.I. (2020). Rynok finansovykh posluh. Kharkiv: «Disa plus».
2. Arutiunian, S.S., & Dobrynina, S.S. (2018). Finansovyi rynok. Kyiv: Huliiava V.M.
3. Naumenkova, S.V., & Mishchenko, S.V. (2006). Osoblyvosti formuvannya suchasnoi modeli finansovoi sy-temy. *Visnyk NBU*, (11), 26-31.
4. Kovalenko, Yu.M., Onyshko S.V., & Kuzheliev, M.O. (2018). Finansovyi rynok. Irpin: Universytet DFS Ukrainy.
5. Alekseenko, L.M., Kvasovskiy, O.R., & Lutsyshyn O.O. (2018). Rynok finansovykh posluh. Ternopil: Palianytsia V.A.
6. Shyshpanova, N.O., & Ivanov, A.O. (2017). Finansovyi rynok Ukrainy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku. *Modern economics*, (1), 66-72.
7. Baranova, V.H., & Honcharenko, O.M. (2019). Rozvytok finansovoho rynku Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii: problemy ta perspektyvy. Kharkiv: «Disa plus».
8. Statystychni materialy Natsionalnoho Ban-ku Ukrainy. Monetarnyi ohliad. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037
9. Natsionalnyi bank Ukrainy. Hroshovi ahrehaty Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=123272&showTitle=true.
10. Pedersen I. O. (2012). Otsinka stanu hroshovoi ma-sy v Ukraini. *Naukovyi visnyk: Finansy, banky, investytsii*, (6), 83-87.
11. Statystychni materialy Natsionalnoho Ban-ku Ukrainy. Monetarnyi ohliad. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037.
12. Zakon Ukrainy vid 23.02.2006. № 3480-IV. «Pro tsinni papery ta fondovyi rynok». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
13. Valovyi vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
14. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-dov>.

DIAGNOSTICS OF THE CURRENT STATE OF FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

V. I. Matviichuk, Ph. D (Econ.), Associate Professor,

A. M. Maksymovych, Master student, Donetsk National University named after Vasyl Stus

Methods. The theoretical and methodological basis of the research is the work of domestic and foreign scientists. The results were obtained with the application of a system of methods: the method of logical analysis made it possible to develop the logic of the research; deductions - to identify certain factors affecting the development of the financial market; generalization and synthesis - for the formation of a scientific approach to the development of the financial market. Methods of statistical analysis were used to assess the dynamics and structure of financial market components. The graphic method made it possible to visualize the obtained research results.

Results. The authors of the article analyzed the current state of the money market of Ukraine as a component of the financial market. The state and trends of the functioning and prerequisites for the development of the money market in 2009–2021 were studied. The analysis of the dynamics of monetary aggregates of Ukraine, the level of monetization of the country's economy and the level of security of the functioning of the money market was carried out. The tendencies of the development of the money market that are characteristic of the studied period are as follows: lack of control by the banking system of more than a quarter of the money supply; insignificant growth rates of monetary aggregates; growth of the share of cash in circulation; exceeding the level of security of the money market by more than three times the normative value.

The diagnosis of the second component of the financial market – the capital market – was carried out, the results of which are as follows: a rapid upward trend in the volume of transactions on the capital market; dominance in the market of share securities, the share of which during the analyzed period amounted to more than 70%; the complication of the structure of securities creates conditions for the diversification of the placement of temporarily free financial resources; dominance of the secondary market with a gradual increase in its share to 99.88%.

Novelty. A description of the current state of the country's money market is given, the general trends of its development during the studied period are highlighted. Development trends of the capital market of Ukraine were determined and problems were identified that slow down the effectiveness of the transformation and integration processes of the domestic financial market.

Practical value consists in the possibility of applying the developed and provided proposals regarding the formation of modern trends in the development of the financial market in general, and the money market and the capital market in particular, in order to increase the efficiency of their functioning. The obtained conclusions and research results, as well as the provided recommendations, will contribute to the effective functioning of the financial market of Ukraine.

Keywords: financial market, capital market, money market, money aggregates, securities, security of the money market, monetization of the economy.

Надійшла до редакції 05.09.22 р.